

Burgemeester en wethouders

Datum 17 mei 2023

Onderwerp

Met een lokale adaptatiestrategie en uitvoeringsagenda werken aan een klimaatbestendige gemeente

Wij willen

Toewerken naar een klimaatbestendige gemeente De Wolden in 2050, waarin we voorbereid zijn op extremer weer en inwoners een veilige omgeving kunnen blijven bieden.

Wij besluiten

1. In te stemmen met de concept Lokale Adaptatiestrategie (LAS) en uitvoeringsagenda (LUA) voor De Wolden (bijlage I);
2. Deze documenten ter vaststelling aan te bieden aan de gemeenteraad (bijlage II);
3. De extra middelen voor investeringen en exploitatie op te nemen in en integraal af te wegen bij het opstellen van de begroting 2024. De totalen voor de planperiode bedragen voor exploitatie €270.000 en voor het investeringsbudget €825.000. De daarbij behorende kapitaallast bedraagt in totaal €85.635.

Want

1. *We moeten ons aanpassen aan extremer weer door een veranderend klimaat*

We worden steeds vaker geconfronteerd met extremer weer, zoals wateroverlast door korte, hevige regenbuien en droogte en hitte. Deze omstandigheden wisselen zich elkaar steeds sneller af. Het is belangrijk dat we onze omgeving hierop aanpassen. Dit noemen we klimaatadaptatie. De huidige inrichting van onze bebouwde omgeving is niet voldoende berekend op de klimaatverandering. Daarom moeten we klimaatadaptatie stevig integreren in de algemene plan- en besluitvorming. Bij het aanpassen van onze huidige leefomgeving kijken we vooruit en houden we bij het ontwerpen rekening met het toekomstige klimaat.

2. *De LAS biedt beleidsmatige handvatten om klimaatadaptatie te implementeren in ruimtelijke ontwikkelingen*

Het is essentieel om klimaatadaptatie te borgen in ons beleid en handelen. Ruimtelijke projecten en (woningbouw)ontwikkelingen zijn decennialang van invloed op de inrichting van de (openbare) ruimte en leefmilieu. Als we in 2050 klimaatbestendig willen zijn, moeten we daar nu rekening mee houden in onze keuzes. De LAS bevat, aanvullend op het Riool- en Waterprogramma, strategische en beleidsmatige uitgangspunten. We volgen hierin bijvoorbeeld de landelijke ontwikkeling rondom de 'landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve omgeving'.

3. *De LAS biedt een strategische koers voor de komende planperiode*

Het plan bestaat uit twee delen: de strategie (LAS) en de uitvoeringsagenda (LUA). Door middel van de strategie worden de grootste knelpunten en uitdagingen geïdentificeerd en worden mogelijke oplossingsrichtingen aangereikt. Klimaatbestendigheid staat centraal in onze werkwijze. Om dit te bereiken zijn vijf strategiepunten geformuleerd, waarbij onder andere wordt ingezet op integraal

werken en het toepassen van klimaatbestendige maatregelen bij nieuwbouw. Met deze strategie wordt gestreefd naar een verandering van houding en gedrag binnen de organisatie waarbij klimaat adaptief handelen de nieuwe norm wordt. De uitvoeringsagenda beschrijft hoe we deze doelstelling willen bereiken aan de hand van verschillende acties in de komende planperiode.

4. Uitwerking van landelijk, regionaal en lokaal beleid

De LAS LUA komt voort uit nationale, regionale en lokale ontwikkelingen. Gemeente De Wolden heeft zich gecommitteerd aan de landelijke doelstelling van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) om in 2050 een klimaatbestendige gemeente te zijn. Op regionaal niveau is gemeente De Wolden partner binnen samenwerkingsverband Fluvius, waar eind 2021 de Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is opgeleverd. Bij het vaststellen van deze RAS heeft het college tegelijkertijd besloten een lokale opvolger in de vorm van een LAS LUA op te stellen.

Maar

1. De klimaatadaptatie opgave is groot en vraagt binnen de organisatie om verandering in kennis, houding en gedrag om van klimaatbestendig handelen de nieuwe norm te maken. Er zijn diverse trends en ontwikkelingen (kamerbrief water en bodem sturend, landelijke maatlat klimaat adaptief bouwen, Rijksprogramma natuur in en om de stad) die helpen het urgentiebesef te vergroten om met klimaatadaptatie en vergroening aan de slag te gaan. We maken gebruik van deze gevoelde urgentie en sluiten met de LAS LUA aan op relevante (beleidsmatige) ontwikkelingen in de organisatie.
2. De uitvoering van de LAS LUA wordt bemoeilijkt door een beperkte personele bezetting. Dit kan resulteren in vertraging bij de uitvoering van bepaalde acties uit de LUA. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen hebben we de acties uit de LUA geprioriteerd, evenals de grootste fysieke knelpunten uit de klimaat stresstesten in de gemeente. Om de continuïteit van de uitvoering van de LAS LUA te borgen wordt voorgesteld om, waar dat nodig is, externe expertise in te zetten.
3. Een van de belangrijke voorwaarden voor een integrale, klimaatadaptieve aanpak van de openbare ruimte is inzicht in de vervangingsopgave van de riolering en groot onderhoud aan wegen. Echter is op dit moment de vervangingsopgave nog niet voldoende in beeld. Deze ingrepen in de openbare ruimte moeten benut worden om een straat direct integraal, klimaatadaptief, aan te pakken. Het is daarom van belang dat er meer inzicht komt in deze vervangingsopgave, zodat hierop geanticipeerd kan worden. In het kader van het RWP wordt gewerkt aan het krijgen van dit inzicht.
4. Voor het klimaatbestendig maken van gemeente De Wolden is samenwerking nodig met onze inwoners. Aanpassingen kunnen niet beperkt blijven tot het openbaar gebied. Ongeveer 60% van de ruimte in de gemeente is in particulier bezit. Op diverse manieren proberen we daarom samen met onze inwoners, ondernemers en andere organisaties te werken aan klimaatadaptatie. Dat gebeurt nu vooral stimulerend. De subsidieregeling Klimaatadaptatie is hier een voorbeeld van. De vraag is of dit voldoende is om ook particulier terrein voldoende klimaatbestendig te krijgen. Verkend wordt welke mogelijkheden er nog meer zijn, waaronder het actualiseren en gericht toepassen van de hemelwaterverordening.

Achtergrond

Om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden, zetten gemeenten in op klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. Met klimaatmitigatie – dat is het tegengaan van klimaatverandering – zetten we onder andere in op de vermindering van de CO₂-uitstoot via de energietransitie. Klimaatadaptatie gaat over het aanpassen van onze dorpen en steden aan het veranderende klimaat.

Op 20 november 2018 hebben de koepels (Rijk, VNG, UvW en IPO) het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie ondertekend. Met het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie geven de koepels een impuls aan de aanpak van klimaatadaptatie en uitvoering aan de maatregelen zoals afgesproken in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Het DPRA is een

gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Het DPRRA versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. Op 14 december 2021 heeft het college van De Wolden ingestemd met de Regionale Adaptatiestrategie (RAS) en Regionale Uitvoeringsagenda (RUA) die vanuit Fluvius is opgesteld. Met het vaststellen van de RAS en RUA heeft het college ook ingestemd met het opstellen van een Lokale Adaptatiestrategie (LAS) en Lokale Uitvoeringsagenda (LUA). Met de LAS en LUA wordt invulling gegeven aan de lokale opgaven en worden passende (strategische) beleidskeuzes gemaakt.

Op 11 juli 2022 is de raad geïnformeerd over het plan van aanpak om te komen tot de lokale adaptatiestrategie en uitvoeringsagenda die nu voorligt. Hierin is vooral uiteengezet uit welke onderdelen de LAS en LUA zullen bestaan.

Op 26 oktober 2022 is de raad geïnformeerd over de klimaatadaptatie opgave. Daarin is ingegaan op de onderdelen: wat is klimaatadaptatie? Wat is de aanleiding voor het opstellen van klimaatbeleid? Wat is het nationale, regionale en lokale beleid en hoe zien we de betrokkenheid van de raad.

Participatie

Voor het opstellen van de LAS LUA is informatie opgehaald bij inwoners, collega's, externe organisaties en de raad. Het veranderende klimaat gaat ons immers allemaal aan. Hiervoor zijn klimaatgesprekken gevoerd met de gemeenteraad, collega's door middel van meerdere 'expert bijeenkomsten', de woningcorporaties en Waterschap Drents Overijsselse Delta. Ook zijn er onder inwoners enquêtes uitgezet.

De financiële gevolgen zijn

Om aan de klimaatadaptatie opgaven te kunnen werken is structurele dekking nodig. Dit vraagt om een nieuwe financieringsconstructie én om een andere kijk ten aanzien van de kosten en baten. Tot op heden was de klimaatadaptatie opgave in De Wolden voornamelijk water gerelateerd en werd er gefinancierd uit het watertakenplan (rioolheffing). Klimaatadaptatie overstijgt echter verschillende domeinen (van openbare ruimte tot wonen, verkeer en groen) en vraagt dus een integrale aanpak die niet alleen gefinancierd kan worden vanuit de rioolheffing. We stellen daarom de volgende financiële uitgangspunten:

1. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen gebeuren standaard klimaatadaptief. Dit kan leiden tot hogere kosten binnen het projectbudget. Klimaatadaptatie wordt gefinancierd vanuit het projectbudget.
2. Nieuw investeringsbudget klimaatadaptatie voor huidige knelpunten
In bestaand bebouwd gebied zijn een aantal locaties extra gevoelig voor de gevolgen van klimaatverandering. Deze zijn met de LAS LUA inzichtelijk gemaakt. Het is niet gewenst om met de aanpak van deze knelpunten te wachten tot regulier groot onderhoud en vervanging aan de orde is. Er wordt een tijdelijk investeringsbudget opgevoerd in de planperiode (2024-2028) voor klimaatadaptieve maatregelen om bestaande knelpunten versneld op te lossen.
3. Klimaatadaptatie kan extra kosten, maar levert grote baten op
We zien dat klimaatadaptatie nu vaak nog als extra kostenpost wordt beschouwd. Dat is zonde, want aangetoond is dat groene, klimaatadaptieve maatregelen bijdragen op diverse vlakken van onze leefomgeving. Zo verhoogt het de vastgoedwaarde, verbetert het de gezondheid, de biodiversiteit en kan het de sociale cohesie bevorderen. We zien klimaatadaptatie minder als kostenpost, maar juist als investering voor de langere termijn op verschillende vlakken.

Er is een globale inschatting gemaakt welke financiële middelen nodig zijn om in de komende planperiode te werken aan de opgaven en knelpunten. Om in de planperiode voortvarend van start te kunnen worden wordt een extra exploitatie- en investeringsbudget gevraagd voor klimaatadaptieve maatregelen.

Dit budget kan en mag niet gefinancierd worden vanuit de voorziening riolering. Dit budget is daarom aanvullend op het budget klimaatadaptatie vanuit het RWP dat al in de kadernota is opgenomen. Dit budget zetten we als plus in om bestaande knelpunten en opgaven versneld (binnen deze planperiode en vooruitlopend op groot onderhoud) op te kunnen lossen. Doen we dit niet, dan kunnen extra klimaatadaptatieve maatregelen bijvoorbeeld pas getroffen worden als zich een grote vervangingsopgave voordoet.

Tabel 1. Voorlopige inschatting. De benodigde kosten kunnen afwijken o.b.v. verder onderzoek. Door dit bedrag als voorlopig te nemen creëren we financiële ruimte om versneld de bestaande knelpunten uit LAS LUA aan te pakken.

Oorsprong	Jaarlijks budget	Planperiode in totaal (2024 – 2028)										
Bestaand budget vanuit RWP												
Investing: Riool- en Waterprogramma (RWP) <i>Vastgesteld door de raad 22-12-2022</i> <i>Opgenomen in kadernota 2024</i>	€100.000	€500.000										
Extra benodigd nieuw budget ten behoeve van uitvoering LAS LUA												
Exploitatie: Lokale uitvoeringsagenda (LUA) (niet fysieke activiteiten en maatregelen)	€ 54.000	€270.000										
Investing: Nieuw investeringsbudget fysieke maatregelen binnen planperiode	€165.000 Waarvan interne uren: €15.000 (ca. 190 uur) Afschrijvingstermijn: 20 jaar. Kapitaallasten: <table border="1" style="margin-left: 20px;"> <thead> <tr> <th>kapitaallasten</th> <th>2025</th> <th>2026</th> <th>2027</th> <th>2028</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>€ 8.580</td> <td>€ 17.144</td> <td>€ 25.691</td> <td>€ 34.221</td> </tr> </tbody> </table>	kapitaallasten	2025	2026	2027	2028		€ 8.580	€ 17.144	€ 25.691	€ 34.221	€825.000
kapitaallasten	2025	2026	2027	2028								
	€ 8.580	€ 17.144	€ 25.691	€ 34.221								
Totaal	€ 219.000	€ 1.095.000										
Totaal benodigd budget (RWP + LAS LUA) voor klimaatadaptatie planperiode												
	€319.000	€ 1.595.000										

Financiële samenvatting

betreft	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
Lokale uitvoeringsagenda. (niet fysieke activiteiten en maatregelen)	54.000	54.000	54.000	54.000	54.000	270.000
kapitaallasten jaarlijkse investering 165,000 20 jaar 0,2%	0	8580	17.144	25.691	34.221	85.635
totale exploitatie lasten	54.000	62.580	71.144	79.691	88.221	

Het bestaande budget voor klimaatadaptatie (jaarlijks €100.000) wordt beschikbaar gesteld vanuit het Riool- en waterprogramma via de riolheffing. Het budget uit het RWP is niet toereikend om alle maatregelen uit de LAS LUA uit te voeren. Ook mogen niet alle maatregelen uit de riolheffing bekostigd worden, omdat het ook om maatregelen en activiteiten gaat die niet rechtmatig gedekt kunnen worden vanuit de riolheffing (denk aan het aanplanten van bomen om hittestress te verminderen).

Het extra budget zoals weergegeven in de tabel is eerder dit jaar opgenomen als PM in de kadernota 2024. Inmiddels zijn met de oplevering van de LAS LUA de financiële consequenties wel in beeld. Deze extra middelen voor investeringen en exploitatie worden verwerkt in de begroting 2024. Daarom staat in de tabel de financiële

planperiode benoemd vanaf 2024, en niet vanaf 2023 waarin we de werkzaamheden al wel opstarten.

Concrete uitwerking in programmaplan klimaatadaptatie

Nadat de LAS LUA is vastgesteld, wordt gestart met het opstellen van een programmaplan klimaatadaptatie. Hierin wordt beschreven hoe we de ambities, opgaven en acties realiseren. Een belangrijk onderdeel hiervan is de financiële afstemming met andere vakdisciplines, zoals woningbouw, groen, wegen over de besteding van het nieuwe investeringsbudget klimaatadaptatie, maar ook de vervangingsopgave voor riolering en wegen. Ingrepen in de openbare ruimte waar veel winst te behalen valt op het gebied van water en klimaat. We onderzoeken hoe klimaatadaptatie in nieuwe ontwikkelingen gefinancierd kunnen worden. Over de kosten van klimaatbestendig bouwen is steeds meer bekend. Ook over de manieren waarop dit kan (zoals opnemen in GREX, naar onderzoek Deloitte) is steeds meer praktijkervaring.

Alternatieven

Het alternatief is om geen LAS LUA vast te stellen. Echter hebben we in dat geval geen actueel beleid om aan de klimaatadaptatie opgaven te werken. Dit brengt het risico met zich mee dat we onvoldoende voorbereid zijn op de negatieve effecten van klimaatverandering. Dit kan niet alleen leiden tot fysieke schade aan gebouwen en infrastructuur, maar ook tot een verminderde leefbaarheid en een negatieve sociale impact (baten klimaatadaptatie).

Bijlagen

- Bijlage I - Lokale adaptatiestrategie en uitvoeringsagenda (LAS LUA)
- Bijlage II - Raadsvoorstel